

VASTAGH GYÖRGY

A TUDÓS EMLÉKFÁK TÖRTÉNETE II. 2003–2019

E fák története 1972-ben kezdődött Marx György professzor ötlete, javaslata alapján, és 2003-ig 14 fa került a ligetbe, melynek felét Nobel-díjasok ültették (köztük 5 magyar), így jogosan nevezhető a Tagore sétány ezen része „Nobel-díjasok ligetének”.

Erről az időszakról emlékeztem meg a Füredi História 6., 2003 (III. évf.) / 3. számában (20–26. oldal).

Az utolsó Nobel-díjas faültetés ugyan 1998-ban történt (Gajdusek), de az említett emlékező írásra 2002-ben került sor, amikor Marx professzor úr elhunyt, így a 2003-ban megjelent írásban már róla is megemlékeztem, de a fájáról nem.

Ezért a mostani folytatást vele kezdem.

* * *

Marx György (1927–2002) az ELTE Atomfizika Tanszékének vezető professzora volt, kutatói munkája a leptontöltés megmaradási törvényének megfogalmazásához vezetett. 1952-ben lett Kossuth-díjas. Éveken át foglalkozott a neutrínó-sugárzással. Ebben és más témákban több könyvet is írt és sokszor szervezett nemzetközi konferenciákat, többször Balatonfüredre, melyeken szívesen vettek részt neves külföldi fizikusok, köztük Nobel-díjasok is, hiszen Marx professzor tudományos eredményei, címei (MTA-tag, több külföldi tudományos egyesületi tagság) elegendő vonzerőt jelentettek

Dr. Marx György a füredi sétányon, egyik „gyermek” előtt

A „Neutrínó-72” konferencia alkalmából gondolta a professzor úr, hogy ha Nobel-díjas költők (Tagore, Quasimodo) ültettek fát Füreden, akkor legyen a Nobel-díjas fizikusoknak is fasora itt. Városunk akkori vezetése ezt a javaslatot örömmel fogadta.

A következő 30 évben 14 faültetésre került sor, mind egy-egy konferencia kapcsán, melyek mindegyikén megjelent és előadást is tartott ő maga is.

Szívügye volt a magyarországi középiskolai fizikaoktatás is.

Ő indította el az országos atomfizikai versenyt 1998-ban, Szilárd Leó születésének 100. évfordulóján, e verseny még ma is él. Szakmai tapasztalatcserét biztosított finn, japán és a szomszédos országok fizikatanáraival. Így többször fogadtunk a Lóczy Lajos Gimnáziumban ezen országokból érkező kollégákat, és nekünk is nyílt alkalmunk náluk látogatást tenni. E kollégák – és a konferenciákon résztvevő néhány világhírű fizikus – emlékező sorainak írásbeli nyoma megtalálható a gimnázium emlékkönyvében.

Marx professzor úr 2002. december 2-án hunyt el (Ez a nap az első, chicagói, atommáglya beindításának 60. évfordulója!). A Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra.

Emlékére Balatonfüred Önkormányzata és az Eötvös Loránd Fizikai Társulat 2003. június 25-én ültetett egy hársfát a Nobel-díjasok ligetében.

Az elköszönők előtti ünnepi beszédet dr. Németh Judit egyetemi tanár, a professzor egykori munkatársa mondta a szép számmal megjelenő tisztelők gyűrűjében.

És ezzel a „szülő”, a liget megalkotója megtért „gyermekkeihez”.

A következő két évben nem történt faültetés a ligetben, sőt egészen 2019-ig csupán hat fára került sor.

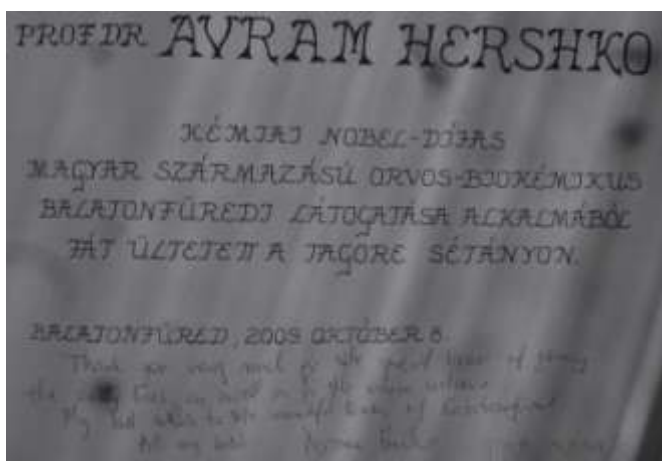
2005.július 7-én professzor dr. Robert Huber német kémikus jött hozzánk, aki Balatonfüred testvérvárosának (Germering) díszpolgára.

1988-ban kapta meg a Nobel-díjat megosztva Johann Deisenhofer és Hartmut Michel tudósokkal, a „fotoszintézisben szerepet játszó fehérjék szerkezetének meghatározásáért”.

A faültetést Simon Károly ny. polgármesterünk kezdeményezte, de a hársfa ültetése már dr. Bóka István polgármesterrel együtt történt.

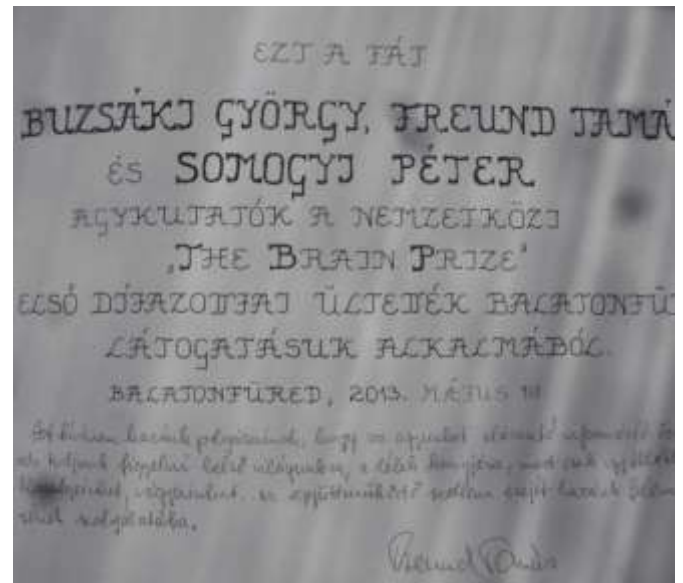
A valamivel több mint négy év múltán hozzánk érkező tudós Avram Hersko, bár izraeli biokémikus volt, de magyar gyökerekkel is rendelkezik (Karcagon született 1937-ben és eredetileg Ferenc volt). 2004-ben kapta meg a kémiai Nobel-díjat, az indoklás szerint „az ubikvitin- közvetítette fehérjebontás felfedezéséért”.

2009 őszén díszvendégként részt vett a magyarországi egészségügyi napokon, és ez alkalommal került sor október 8-án a fája elültetésére, amely kislevelű hárs volt.

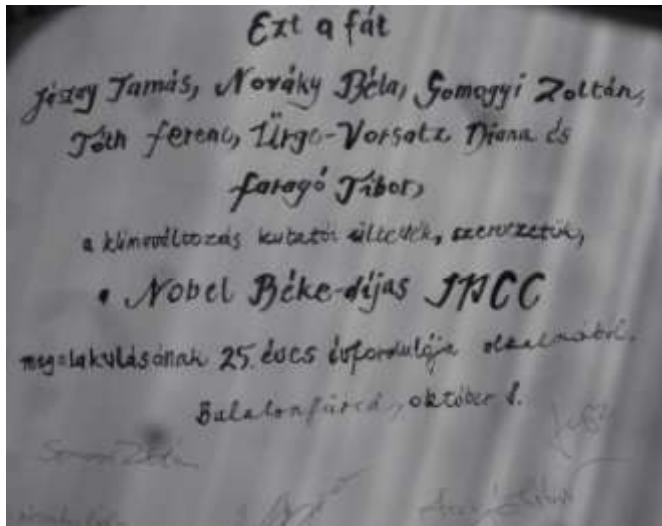

Ismét eltelt négy esztendő faültetés nélkül, de a 2013-as évben kettőnek is örülhettünk.

Az elsőre a Tavaszi Fesztiválunk keretében került sor május 18-án, amikor dr. Freund Tamás agykutató, akadémikus (dr. Somogyi Péterrel és dr. Buzsáki Péterrel a nemzetközi Agy-díj birtokosai) ültette el polgármesterünk társaságában fáját, mely egyedi a liget fái között: ámbrafa. A város emlékkönyvébe történő emléksorok beírása után még előadást is tartott a Vaszary-villa Széchenyi termében.

A másik faültetés október 8-án történt. A faültetés jogát az éghajlat kutatásáért 2007-ben Nobel-beke díjat kapott ENSZ Éghajlatváltozási Környezetközi Testületének (IPCC) magyar tagjai (Fargó Tibor, Jászay Tamás, Nováky Béla, Somogyi Zoltán, Ürge-Vorsatz Diana,) érdemelték ki, de a faültetésen sajnos Nováky Béla nem tudott megjelenni. A hársfa elültetésén Hári Lenke Balatonfüred alpolgármestere mondott megszívlelendő beszédet.

2017 szeptemberében a Pólya György Társaság szervezésében matematikai konferenciára került sor a Lóczy Lajos gimnáziumban.

A háromnapos konferencia befejezéseként az MTA elnöke nevében dr. Benedek András az MTA főmunkatársa ültette el 14-én a különleges (oszlopos juhar) fát dr. Bóka István Balatonfüred polgármestere kíséretében Pólya György (1887–1985), világhírű tudós emlékére.

Pólya György Budapesten született, itt és Bécsben járt egyetemre Majd Stanfordinban lett egyetemi tanár. Kutatási területei közül kiemelkedő érdeklődést tanúsított a matematika módszertana iránt. E témában írt könyve „A gondolkodás iskolája” a tanárok „bibliájává” vált.

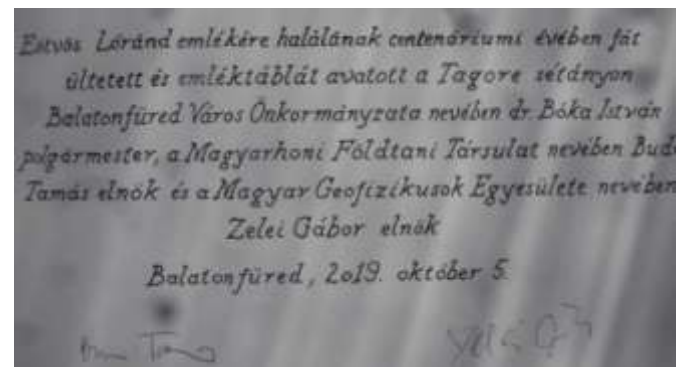
Mind ez ideig utolsó emlékfá ültetése a tudomány égisze alatt 2019. október 5-én történt és kiemelkedően fontos alkalomból: Eötvös Loránd halálának (1919. április 8.) 100.évfordulójára emlékezve.

Báró Eötvös Loránd a magyar közélet és tudomány mindent bevilágító fáklyája volt. Fizikus, akadémikus, egyetemi tanár és politikus. Akadémiai elnök (1889–1905), kultuszminiszter (1894–95), a

mai Eötvös Loránd Fizikai Társaság elődjének (Matematikai és Fizikai Társulat) alapító elnöke. Tudományos munkásságát többek között: a torziós inga, a súlyos és tehetetlen tömeg ekvivalenciájának a megmutatása, az Eötvös-törvény fémjelzik.

A faültetés Zelei Gábor elnök (Magyar Geofizikusok Egyesülete), Budai Tamás elnök (Magyarhoni Földtani Társulat) és dr. Bóka István, Balatonfüred polgármestere közreműködésével történt.

Büszkék és boldogok lehetünk mi, fürediek, hogy ezzel a szép és felemelő eseménnyel zárhattuk le a tudós-faültetések XXI.századi első két évtizedét.

Természetesen büszkék lehetünk arra is, hogy ilyen egyedüli „gyűjteménnyel”, mint a Nobel-díjasok ligete, csak mi rendelkezünk Európában.

A sorsnak ez különleges ajándéka persze nem csak örömmel, hanem kötelességgel is jár: ápolással és megőréssel a jövő nemzedékek számára, hiszen ez csodálatos kulturális érték Balatonfüred és a megye, de talán hazánk számára is.

Források:

1. Füredi História: 2003/6.; 2006/1.; 2014/2.; 2014/4.; 2017/2.; 2017/3.; 2019/3.
2. Balatonfüred Önkormányzata "Vendégkönyv"
3. Kaiser László: A kultúra fái Balatonfüreden 1926–2006. Bp., 2017.
4. internet